

Bertolt Brecht (1898 – 1956)

Dobrý básník, špatný politik (?)

Narozen 10. února 1898 v Augšpurku

- První básně v 15, první hra ve 20.
- 20. léta – úspěšným autorem a dramaturgem (spolupráce s Piscatorem na Švejkovi).
- Světový úspěch Žebrácké opery.

- V roce 1933 odchod do exilu. Praha, Vídeň, Curych, Paříž, Dánsko, Švédsko, Finsko, Moskva, USA. Celkem 16 let.
- V USA snaha uchytit se jako scénárista – neúspěšná.

- Hrají ho amatérské a poloamatérské soubory, často složené z emigrantů.
- Některé hry píše přímo pro ně.
- V USA Život Galileiho s Charlesem Laughtonem – jinak divadelní neúspěch.
- Problémy s mccarthismem – stanul před výborem pro protiamerickou činnost.

- V roce 1949 návrat do vlasti – NDR, ale s dvojím pasem.

Zemřel 14. srpna 1956 v Berlíně

Berliner Ensemble

- Dostává v roce 1949 po svém návratu z emigrace jako „dar“ od vlády NDR
- Studio s téměř neomezenými možnostmi experimentu

Berliner Ensemble 2

- Brecht uvádí své hry a německou klasiku
- Studio, dokumentační centrum, výkladní skříň kultury NDR.
- Ale také škola s množstvím asistentů režie (Strehler, Swinarski, Frisch aj.)

Nejvýznamnější hry

- *Baal*
- *Žebrácká opera*
- *Strach a bída třetí říše*
- *Matka Kuráž a její děti*
- *Dobrý člověk ze S' čchuanu*
- *Kavkazský křídový kruh*
- *Život Galileiho*

Brechtova dramatika 1

- Naprostá většina her je „na motivy“ – tenká hranice mezi původní hrou a adaptací
- Četní spoluautoři (vykořisťování žen)
- Chápání her jako experimentálních řešení určitých otázek. Pak množství verzí her při změně společenských podmínek (Život Galileiho).
- Člověk jako průsečík společenských daností.

Brechtova dramatika 2

- Snaha vést lidi v divadle k přemýšlení, ka zaujetí problémem, nikoli k dojetí
- Boj proti zvěčňování člověka, jeho odcizení ve společnosti.
- Montážní charakter – užití songů, skečů, tance, přímého oslovování publika atd.
- Vědomá antiiluzivnost – stále zdůrazňování, že jsme v divadle = myšlenkové laboratoři

Baal (1918)

- Vznikl jako „protinávrh“ ke hře Hanse Johnsta *Osamělý* – pro Brechta typické
- Hlavním hrdinou výlučný jedinec, na rozdíl od Johnsta ovšem viděný jako asociál

Baal 2

- Baal (jméno kenaánského boha) žije jako vyděděnec a jako vyděděnec umírá
- Člověk nemůže existovat mimo společnost
- Hra silně lyrická, stylizovaná, „prokletá“

Žebrácká opera (1928)

- Variace na klasickou parodickou operu Johna Gaye
- Nerozlučně spjata s hudbou Kurta Weilla – hit století Mackie Messer

- Kritika obdivu ke zločinu – zločinec jako mediální star
- Lupič Mackeath (hlavní postava hry) je de facto hrdina a je mu také na konci pod šibenicí udělena milost
- Napětí mezi vysokým a nízkým („stylová“ svatba Mackieho a Polly, zločinci mají mentalitu měšťáků, parodie „vznešené“ operní formy)
- Bezpráví malé nepronásledujte – bandity velké hoňte do úpadu...

Strach a bída třetí říše (1935 – 38)

- 24 krátkých scén, nespojených dějem ani postavami
- „Skeče“ – krátké, vyhrocené výstupy, s výraznou pointou
- Defilé vlastností, z nichž vyrůstá fašismus (sobectví, zbabělost, nejednotnost, nedůvěra, kapitulanství atd.)
- Pseudodokumentární charakter.

Matka Kuráž a její děti (1939)

- Příběh z třicetileté války
- Markytánka Anna Fierlingová kořistí z války, ve které přichází postupně o všechny děti
- Mateřská tragédie nebo groteska o sobectví?

Život Galileiho (1938 – 39)

- Obsáhlá historická kronika (období 28 let)
- Problematika vědeckého poznání – má jej vědec právo zatajit?
- „Nešťastná země, která potřebuje hrdiny...“

Život Galileiho 2

- Velká historická, až dokumentární věrnost fyzikovu osudu
- Celkem 3 verze – vývoj Brechtova vztahu k tématu společenské odpovědnosti vědce (vliv objevu atomové bomby). Definitivní verzi a inscenaci v BE už nedokončil.

Dobrý člověk ze Sečuanu (1940)

- Úvod hry – bohové sestupují na zem, aby našli dobrého člověka.
- Šen Te nedokáže udržet svůj krámk – na svět přichází bratranec Šuej Ta.
„Jak mám být dobrá, když je všechno tak drahé?“
- Společnost určuje charakter jednotlivce – v tomto případě rozdvojení/odcizení Šen Te
- Tento konflikt je v dané (pro Brechta kapitalistické) společnosti neřešitelný.
- Otevřený konec – apel na publikum.

Kavkazský křídový kruh (1944 – 45)

- Inspirace lidovou legendou, princip lidového „divadla na divadla“. Z tohoto principu vychází bohatá divadelnost.
- Dvě hry v jedné – příběh Gruši, která zachraňuje kněžnino dítě a příběh Azdaka, lidového soudce.
- Dokáže spravedlnost zjednat jen revoluční soudce?

Epické divadlo není Brechtův vynález!

- Brecht čerpá z mnoha klasiků
- Epické divadlo Paula Claudela
- Epické divadlo – objektivita, dokumentárnost, snaha o zachycení celospolečenských jevů
- 20. léta – koordinace Brecht – Piscator. Piscator dělá na jevišti mnohé z toho, s čím Brecht posléze počítá ve svých hrách (titulky, nápisy, projekce, montáže atd.)

Dramatické X epické divadlo 1

- Jedná
- nabízí divákovi pocit
- Zážitek
- Sugescce
- Člověk je pokládán za něco známého
- Vypráví
- vynucuje na divákovi rozhodnutí
- Obraz světa
- Argument
- Člověk je předmětem zkoumání

Dramatické X epické divadlo 2

- Člověk je daný a nezměnitelný
 - Čeká se, jak to dopadne
 - Narůstání
 - Spotřebuje jeho aktivitu
 - cit
- Člověk je změnitelný a mění se
 - Čeká se, jak to proběhne
 - Montáž
 - Probouzí jeho aktivitu
 - rozum

V- efekt

- Zcizovací efekt (Verfremdungseffekt)
- Vychází ze Šklovského pojmu *ozvláštnění* – základ veškerého umění
- Nedojímat diváka, ukazovat mu možnosti
- Nevzbuzovat pocit „přesně tohle znám“, ukazovat mu známé neobvyklou optikou
- „Hrejte tragické scény jako komické.“
- Důraz na proces, nikoli na výsledek.
- Efekt protipohledu – „vedlejší scény“

Brechtův vztah k herectví 1

- Důraz na věcnost, nepatetičnost, přesnost. Výrazné oddělování herectví a zpěvu.
- Důraz na sociální charakterizaci postav. Gestus.
- Inspirace kabaretním herectvím – stříh, zkratka, přímý kontakt s divákem.
- Herec není v emocionálním napětí – uvolněnost, virtuozita.

Brechtův vztah k herectví 2

- Herectví citace, herectví v uvozovkách – svědek nehody
- Herectví komentáře, nasvěcování postavy z různých úhlů, předvádění jejího chování jako jednoho z možných
- Inspirace herectvím asijským, alžbětinským, řeckým, herectvím lidového divadla
- Žádné přetělesňování ani prožívání

Ale především:

- 1. Brecht není teoretický dogmatik (viz jeho teorie pudingu). Jeho teoretická vyhraněnost a důraz na poučování publika plyne z toho, že bojuje proti melodramatickému kýči počátku 20. let.
- 2. V mnoha jeho hrách jsou pozůstatky jeho komunistické víry a dogmatického pohledu na svět.

Erwin Piscator

- „Zakladatel“ politického a epického divadla
- Řada efektů moderní režie – zcizování, „rozpohybování“ scény (pojízdné chodníky aj.), práce s filmovou projekcí.
- Tvůrce „problémového“, výrazně publicisticky orientovaného divadla
- Ambice docu-dramatu

Piscator 20. léta

- 1920 – 1931 působí nepřetržitě v Berlíně jako režisér a vedoucí divadel
- Zakládá celkem 3 divadla, každé vydrželo jen jednu sezónu – finanční důvody

Piscator 20. léta

- Vydává knihu *Politické divadlo*, v níž shrnuje své zkušenosti z této doby – spíše dokumentární než teoretická hodnota
- Hlavní inscenace: Toller – Hopla, žijeme! (1927), Hašek: Osudy dobrého vojáka Švejka (1928), Wolf: Tai Yang se probouzí (1930).

A handwritten signature in black ink on a white rectangular background. The signature is stylized and appears to read 'Piscator'.

Piscator 30. - 50. léta

- V roce 1931 odchází do Moskvy natáčet film, pak režíruje v Mexiku a 1935 – 1951 v USA.
- V USA nesmí být zaměstnán jako režisér, vede hereckou školu (paradoxně spíše realistického typu)
- V 50. letech v Německu – bez velkých úspěchů, v oblastních divadel míjení se s dobou.

Piscator 60. léta

- 1962 (bylo mu 68 let!) se stává šéfem berlínské Freie Volksbühne
- Hlásí se k němu mladá generace divadelníků i Brechtovi žáci z BE
- Velký režijní comeback – spojený s německým docu-dramatem 60. let.
- Hochuth: Náměstek, Kipphardt: Případ Oppenheimer, Weiss: Přelíčení.

Paradoxní je,

že přes všechna ujišťování o vzájemných sympatiích, blízkosti a spřízněnosti, navzdory vzpomínkám na společná 20. léta

režíroval Piscator pouze jednu Brechtovu hru

a

až po Brechtově smrti.

A žil v 50. letech s pocitem, že Brecht těží z toho, co vymyslel on.

A dark, rounded gravestone for Helene Weigel-Brecht, set against a red brick wall. The stone is partially obscured by green foliage in the foreground.

Helene Weigel-Brecht

A dark, upright gravestone for Bertolt Brecht, set against a red brick wall. The stone is partially obscured by green foliage in the foreground. A small vase with flowers is placed at the base of the stone.

Bertolt Brecht